

Talent, caracter, iubire

Timp de 34 de ani („mulți și puțini“, cum ar spune dramaturgul), **Victor Parhon** s-a aflat în linia întâi a cronicii teatrale. O specie jurnalistică pe care a practicat-o cu pasiune, rigoare, cu exigență și autoexigență, în spațiul căreia nu tolera diletantismul și neaveniții. Revelatorii pentru credința lui că pentru a fi îndrituit a scrie despre teatru ai nevoie de talent, dar și de caracter, chiar de tărie de caracter, sunt textele pe care le-a publicat în anii '80, sub pseudonimul *Myosotis*, în rubrica intitulată „Cronica cronicii teatrale” pe care a susținut-o în paginile fostei reviste *Teatrul*. Născut la Craiova într-o familie de intelectuali autentici ce l-au format în spiritul prețuirii valorii, absolvent strălucit al Filologiei bucureștene, Victor Parhon și-a început cariera de critic de teatru în paginile revistei *Ramuri*. Încă din vremea debutului a înțeles că nu poți fi un adevărat profesionist dacă mobilității intelectuale nu i-o asociezi pe cea de deplasare, dacă nu contextualizezi, relaționezi și compari ceea ce se întâmplă într-o anumită instituție de spectacole cu ceea ce se petrece în altele, că nu poți să fii cronicarul unui singur teatru. Criticul e, cum spunea, Mihai Ralea, „un creator de puncte de vedere“, dar totodată și de ierarhii. Or, pentru a putea face asta, e nevoie să ai mereu valiza pregătită, să dai curs invitațiilor venite din diverse colțuri ale țării, să nu ai prejudecăți, să speri că de oriunde poate apărea evenimentul și să te simți vinovat dacă l-ai ratat din comoditate. Fizică sau intelectuală. „Când intri în sala de spectacol – scria Victor Parhon într-un text apărut în iunie 1998 în proaspăt creată revistă *Scena* – știi, și mai ales crezi că știi, multe despre tine, ca să constăți apoi, în timpul spectacolului, și uneori, și după, că ai putea fi cândva și altul. Este meritul teatrului de a te ajuta să te gândești pe tine însuși. De la teatru, chiar dacă nu pleci mai bogat în răspunsuri, pleci mai bogat în întrebări, pe care, altfel, poate că nu ți le-ai fi pus niciodată.“ Iar aceste întrebări au răsărit și încă mai răsar și dincolo de locul unde încep și se sfârșesc liniile de tramvai ori de metrou în București. Această convingere, formată în anii începutului său în profesie, a pus-o în practică și în puținii ani cât a coordonat, la Televiziunea Română, realizarea emisiunii *Gong*, dar cu și mai multă pregnanță după 1985, când a devenit șeful rubricii de „Cronică dramatică“ de la revista de specialitate și, mai apoi, în paginile revistelor *Teatrul azi* și *Scena*.

Statornic și pasionat comentator și animator al fenomenului teatral (a fost sufletul „*Întâlnirilor revistei Teatrul*“), Victor Parhon a fost printre primii din breaslă care a înțeles că, îndată după evenimentele de la sfârșitul lui 1989, realitățile teatrului aveau să se schimbe și că aceste schimbări nu trebuie să îl ia pe nepregătite nici pe el ca persoană, dar nici teatrul și pe cei ce îl creează.

Victor Parhon

CRONICI TEATRALE

(1990–2000)



Așa se explică – cred – tenacitatea de care a dat dovadă în zilele lui decembrie 1989 și în ianuarie 1990, când, din celebrul și controversatul *Studio 4* al TVR, a încercat să vorbească, atât cât i s-a îngăduit, și despre ce se întâmplă în instituțiile de spectacol. Și cum s-a numărat printre cei ce au sesizat realități ce nu erau deloc pe placul noilor puternici ai zilei, care înțeleseseră foarte bine forța de manipulare pe care o are Televiziunea, accesul în sediul acesteia i-a fost repede limitat. Nedornic de compromisuri, Victor Parhon s-a reîntors la scrisul în revistele de specialitate, la voiajurile profesionale în țară, astfel explicându-se capacitatea sa comparatistă ieșită din comun și remarcabila lui cultură teatrală. Chiar dacă între timp a devenit director al Centrului Național pentru conservarea și valorificarea tradițiilor creației populare, a înființat Fundația culturală *Ethnos* și revista *Datini*, a rămas până în ultima clipă a vieții sale critic de teatru.

Volumul de **Cronici teatrale** apărut în 2006 ca supliment al revistei *Teatrul azi* și sub egida Fundației Culturale „Camil Petrescu” în seria „Eseuri, cronici, însemnări teatrale” (editor: Florica Ichim; coordonator: Oana Bors), sub îngrijirea lui Ion Parhon, reunește cam tot ceea ce a scris Victor Parhon între 1990 și 2000 în revistele *Teatrul azi* și *Scena*. Adică mai mult decât cronici, acestora adăugându-li-se, firesc, articole polemice de genul *Directorii și schimbarea*, note de călătorie, precum *Jurnalul teatral finlandez*, reflecții despre ce înseamnă să fii director de festival (el a fost primul director artistic al Festivalului de teatru clasic de la Arad), interviuri și dialoguri cu Alexandru Tocilescu, David Esrig, Lucian Giurchescu, Florin Fătulescu, Alexandru Colpacci, Ivan Helmer. Dar centrul de greutate al cărții e dat de cronicile de teatru, adevărate modele ale genului. Scrise cu nerv, rapid, dar deloc superficial, coerent, cu grija pentru surprinderea esențialului și a determinării aportului creativ, cu preocuparea pentru argumentarea opțiunilor, textele lui Victor Parhon înseamnă mult mai mult decât exprimarea dihotomiei „mi-a plăcut/ nu mi-a plăcut”. Semnatarul lor nu a fost niciodată un distribuitor de elogi nemeritate. Putea fi teribil de „rău”, desființând metodic orice încropeală mai mult ori mai puțin șmecheră. Îl ajuta stilul deopotrivă clar și original. Dar deși o făcea cu convingere, nu o făcea și cu plăcerea ori voluptatea „desființării”. A refuzat bășcălia și tonul superior-atoateștiitor. Când scria „de rău”, o făcea cu tristețea, cu regretul că a fost înșelat, dezamăgit. „O critică – spunea Andrei Șerban, citat de Valeriu Moiescu în prefața *Critică și... iubire* – ar trebui să fie o scrisoare adresată unei iubite, cu dragoste, chiar când observațiile ustură și dor”. În cronicile sale, Victor Parhon a transformat condiționalul din fraza lui Șerban în indicativ, în realitate. Cronicile sale sunt astfel de scrisori, pline de observații pertinente. Și tocmai pentru că nu s-a limitat la jocuri și capricii de tipul îmi place/nu-mi place, Victor Parhon a fost un critic prețuit de artiști, fie ei regizori, actori ori scenografi. A scris cu pasiune despre mari spectacole săvârșite în București ori în mari teatre din țară. Dar nu refuza niciodată să scrie despre montări petrecute în teatre mai puțin frecventate de „critici subțiri”, mergând cu aceeași deschidere la Pitești, Bacău, Brăila și în alte locuri, în momente în care pe acolo lucrurile nu mergeau deloc bine. A sesizat că lucrurile nu merg bine și în instituții bucureștene până atunci de frunte, precum Teatrul Mic ori „Bulandra”, chiar dacă la acest din urmă teatru director era Victor Rebengiuc. De condeiul critic al lui Victor Parhon ar avea acum nevoie, cred, Alexandru Darie. S-a bucurat când, sub bagheta lui Silviu Purcărete, cu ocazia spectacolului *Decameron 645* la Râmnicu Vâlcea s-a născut un teatru. A fost printre susținătorii Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, căruia i-a intuit devenirea. A urmărit cu regret cum, într-o anumită perioadă, s-a produs ruptura dintre teatru și public și a vrut să îi afle motivele. L-a preocupat, bunăoară, căderea liberă în care s-a

aflat, o bună bucată de vreme, Teatrul din Braşov. Şi asta pentru că „ţinută să *dea seama* de calitatea spectacolului, cronica teatrală nu e obligată să se rezume numai la atât. De la caz la caz, ea poate da seama şi de importanţa unui spectacol în viaţa unui teatru, de felul în care ştie să-i pună în valoare pe unii dintre cei mai buni actori ai trupei, determinând totodată o revigorare a energiilor acesteia“. Iar „un spectacol necesar“ pentru respectivul teatru a fost cel cu piesa *Fraţii*, în regia lui Alexandru Dabija. Nu a refuzat niciodată să scrie cronici la spectacole ce, prin redacţii, erau considerate „cu probleme“, spectacole care, deşi semnate de regizori importanţi dar care nu sufereau a fi criticaţi, nu erau tocmai izbânzi. (*Tamerlan cel Mare* la Naţionalul bucureştean ori *Visul unei nopţi de vară* la Teatrul Naţional din Cluj). Deşi critic cu statut de lider, „boier“ al genului, nu a respins niciodată ideea să redevină „un simplu reporter“, dornic să afle ce se întâmplă în turburele an 1990 la Teatrul Naţional din Târgu Mureş, unde erau în floare reglările de conturi pe criterii nicidecum artistice. Deşi cu state vechi în profesie, Victor Parhon nu s-a prezentat drept un omniscient, nefiindu-i nicidecum ruşine să recunoască că, la o primă viziune, i s-a întâmplat să nu înţeleagă chiar totul (cum mărturiseşte în cronica la *Teibele şi demonul ei* de la Naţionalul ieşean). Fidel fişei postului, dar şi postulatului Iovinescian în conformitate cu care proba de foc a criticului, cea în urma căreia îşi dobândeşte autoritatea, este cea a onestităţii şi a caracterului, Victor Parhon nu s-a temut că, asumându-şi sarcina de a spune adevărul, va produce inevitabil şi supărări. Şi le-a asumat din dragoste de teatru şi din dragoste de actori. „Dovada peremptorie“, cum spun juriştii, a acestei dragoste e ultimul text scris de Victor Parhon pe un pat de spital. În tableta *Nea Vali*, criticul îşi exprima respectul şi admiraţia pentru un actor – Valentin Uritescu.

Volumul *Cronici teatrale (1990–2000)*, apărut postum, sub semnătura lui Victor Parhon, e deopotrivă diagrama unui deceniu teatral agitat şi mărturia unei mari iubiri. Şi e o carte cu valoare de model, în egală măsură pentru criticii hârşâiţi în meserie, dar şi pentru cei ce încep să guste dulcele-amarul acestei profesii pe care Victor Parhon a onorat-o până în ultimul moment al vieţii sale.

Victor Parhon, *Cronici teatrale (1990–2000)*, Fundaţia Culturală „Camil Petrescu“ şi revista „Teatrul azi“, Bucureşti, 2006.

Cum vă place?

Probabil că modul cel mai adecvat de a te apropia de literatura dramatică scrisă de Peca Ştefan ar fi ceea ce se numeşte „critica de identificare“, profesată la noi cu mult succes de Mircea Martin, după modelul lui Georges Poulet. O critică ce are drept misiune redescoperirea „sensului unei vieţi ce se organizează în scris pornind de la conştiinţa pe care o are despre sine“. Spun asta, fiindcă în toate cele trei piese reunite între copertile cărţii *Ziua futută a lui Nils*, publicată în 2005 de „Biblioteca Teatrului Imposibil“ la Editura Tribuna din Cluj, Peca apare ca personaj ce nu se menajează nici o clipă, ba dimpotrivă, se prezintă în ipostaze dintre cele mai puţin flatante. Nici psihocritica, de felul celei practicate de Charles Mauron, nu ar fi neinteresantă întru analizarea scrisului pentru scenă al lui Peca Ştefan, component de bază al mişcării *DramAcum*, care are deopotrivă mulţi suporteri, dar şi nenumăraţi adversari. Iar adversarii nu se recrotează exclusiv din rândul persoanelor excesiv de pudibonde ce